

Cut Here
A street-art művész Banksy helyszíni állásfoglalása a Ciszjordániában épülő biztonsági fallal kapcsolatban.

VARGA PÉTER ISTVÁN

„Esemény- város” Urban Event

Várospolitikai és közéleti kérdések kortárs köztéri művészeti törekvések kapcsán
An Administrative and Public Issue Referring to Public Art Intentions

2. kép: Megrendezett ál-tüntetés Münchenben, 2005

3. kép: Itt miért nincs reklám?
Az MKKP egyik köztéri plakátja.

4. kép: Add-on, Bécs, 2005.
Publikus privátszféra, avagy lakható nyilvános tér.

Jelen tanulmány a „városi események” (urban event) és a köztéri művészeti tevékenységek kapcsán közéleti és várospolitikai összefüggéseket vizsgál. Annak definiálásától, hogy mi a művészeti- és mi a köztér eltekint, inkább a téma néhány fontosabb kérdéskörét emeli ki. Mi az, amit lehet egy köztéren és mi az, amit nem? Hogyan függenek össze a közterekkel kapcsolatos társadalmi attitűdök és a köztéri események? Hol kezdődik és hol ér véget a tervezés, a szabályozás szerepe?¹

Mára a köztéri „esemény” mint jelenség városformáló elemmé vált. A közterekről való gondolkodás széles szakmai és nem szakmai érdeklődésnek örvend: a köztér, mint városfejlesztési húzóágazat, társadalmi jelenség vagy adminisztrációs kérdés; mint önkifejezési lehetőség, tulajdonlási és politikai probléma; mint dizájn-kérdés vagy éppen divat, a társadalom legszélesebb rétegeit készíti szinte folyamatos állásfoglalásra. A köztér az, aminek sosincs végleges és általános érvényű definíciója, amiről mindenki gondol(hat) valamit, s ami épp elég tág

¹ A tanulmány célja a kérdések kapcsán néhány gondolat (messze nem teljeskörű) bemutatása, elsősorban németországi publikációk, művészeti projektek illetve magyar példák alapján.

fogalom ahhoz, hogy tudományterületek és vélemények ütközőhelye és kimeríthetetlen kincseshányája legyen.

A köztéri művészeti jelenlét napjainkban mind hangsúlyosabb művészeti törekvéssé válik. Fontos hangsúlyozni a „jelenlét” szót, hiszen a progresszívnek tekinthető kortárs művészeti törekvések számára éppen a valós idejű befolyásolási lehetőség, reakcióképesség a fontos. A tényleges jelenlét lehetővé teszi a városról, a közterekről alkotott vélemény azonnali és konkrét kifejezését. Ezért e művészeti törekvések eszköztárában inkább az esemény jellegű tevékenység a mérvadó (akció, performansz, időszakos installáció, előadás, illegális vagy fél-illegális megnyilvánulások, workshop stb). A klasszikus értelemben vett „köztéri szobor” létrehozása általában nem célja e művészeti törekvéseknek. Ezért e tanulmányban is az esemény jellegű művészeti tevékenységekre koncentrálnunk. A kiindulási pont tehát a köztéri művészeti esemény, amely alapján e tanulmány néhány közéleti és várospolitikai kérdést vizsgál.

ÉLMÉNYVÁROS

2005. októberében egy német művészcsoporthat München egyik főutcáját lezárva teátrális tüntetést szervez, könnygázzal, mű-tömegverekedéssel, állandókkal.² Egy évvel később a német *Die Welt* 2006. október 24-i címlapján egy tankon magyar zászlót lengető emberek láthatók, körben füst, romok, rendőrök. Két esemény: a médiában közvetíthető kép megtévesztően hasonló, ám a jelenség és a következmények teljesen mások. A müncheni áltüntetési művészeti akcióként, elszigetelt, absztrakt jelenségként visszhangtalan maradt, Magyarország viszont a „köztéri közéletiség” egy addig nem gyakorolt formájával ismerkedhetett meg, Budapest nemzetközi imázsa pedig átmenetileg új konnotációkkal gazdagodott.

Érdekes megfigyelni, hogy a magyar sajtó egy része (nem nélkülözve a cinikus, kritikai élt) egy idő után elkezdett „élményszerű eseményként” tekinteni az októberi történésekre.³ Ezzel

sajátos módon egyfajta „köztéri akcióvá” minősítette át az eseményeket, ami így már szinte beilleszthetővé vált a város köztéri eseményeinek sorába (Budapest Parádé, biciklis felvonulás – tömegverekedés?). Persze egy város nem feltétlenül az utcai zavargásairól szeretne híres lenni, de tény, hogy a közéleti vélemények – akár erőszakos – kifejezése messze nem ismeretlen jelenség a nyugat-európai városok közterein sem.

A nagyvilágban a városokról alkotott képet egyre erősebben meghatározzák annak különböző helyszínein – mindenekelőtt a közterein – zajló történések. A várospolitikai már régóta felismerte a pozitív eseményekben rejlő marketingértéket, s a nyugat-európai városok tudatosan alakítanak ki magukról az eseményekhez kapcsolható pozitív képet. A városok nemzetközi versenyében előszeretettel alkalmazottak az olyan állandósult jelzők, szókapcsolatok, amelyek eseményekre utalnak (*Messestadt Nürnberg, Berlin Baut, Theaterstadt Hamburg* stb). Igaz, ez az attribúciós folyamat messze nem új jelenség, hiszen a történelmi városok esetében is közismert a különféle események hangsúlyozása (vásárváros, koronázóváros stb).

A marketingértéket képviselő események mellett egyre jellemzőbb a különféle alternatív, spontán, társadalmi, művészeti mozgalmak vagy féllegális-illegális kreatív tevékenységek köztéri jelenléte. Az átmenet a hivatalosan támogatott rendezvények illetve az önszerveződő köztéri jelenségek között elmosódik. Előfordul, hogy a korábban illegális kreatív tevékenység hivatalosan támogatott jelissé válik.⁴ A fejlett nyugati városokban erre jelentős anyagi források is rendelkezésre állnak. A várospolitikai eszköztárban tehát egyre inkább fontos helyet foglalhat el az aktív részvételen alapuló programok vagy az alulról jövő kezdeményezések támogatása.

Ennek szervezett magyarországi példája a budapesti Kammermayer tér kapcsán rendezett eseménysorozat⁵, de a társadalmi részvételen alapuló városi mechanizmusoknak igazán nyugaton – leginkább Hollandiában, Németországban – van igazán nagy hagyománya. Más kérdés, hogy a participáció milyen esetekben s miként

2 *Performing Public - Öffentlichkeit als Medium* programsorozat, ZKM Karlsruhe center for art & media, 2005 szeptember 23 - október 27.

3 „Kiskoromban mindig azon keseregtem, hogy Magyarország olyan hely, ahol nincs egy rendes vulkánkitörés, a földrengések nevétségesegek, kizárt a komolyabb sáskajárás, cápatámadásról nem beszélve, és még egy rohadt zavargást sem tudunk összehozni. Hát ennek szerencsére vége.” *Index.hu, Szily László, 2006. szeptember 20.*

„Kiadállítás nyílt a szeptemberi októberi utcai tüntetések alatt megrongálódott rendőrségi felszerelésekből a Rendőrségtörténeti Múzeumban.” *Index, 2006. december 5.*

„Tankkal végigmenni Budapesten - Szeretne könnygázfelhőben tankot vezetni? Az *Index* flashjátékán most gyakorolhat!” *Index, Totalcar melléklet*

„Ma már az alapműveltséghez tartozik, hogy tudjuk, miképp indul a T-34-es.” *Index, Totalcar melléklet*

4 Erre jó példa az ismert brit street art művész, *Banksy* esete. Egy rendőrtankot ábrázoló, provokatív graffitije olyan nyira városi látványosságá válik, hogy az azt fekete festékkel lemezoló elkövetőket a brightoni bíróság hat hónap börtönbüntetésre ítélte. *The Argus, 2007. január 12.*

5 Az *Ecorys Magyarország Kft.* szervezésében építésszek, helyi politikusok a lakosság bevonásával próbálták elindítani a fővárosi Kammermayer tér megújítási programját. Az esemény 2006. június 30-án a helyszínen zajlott, úgynevezett „tervezői hétvége” keretében.

5	6
7	
8	
9	10

5., 6., 7. kép: Platz für die Marie

A Berlin Pankow negyedében megvalósult park tervezése és kivitelezése a lakosság bevonásával zajlott. A projekt 1999-ben elnyerte a Gustav-Meyer díjat, 2000-ben megkapta a „Szociális Város” (Soziale Stadt 2000) díjat.

8., 9., 10. kép: Hotel-Neustadt, Halle, 2003
Az üres, tizemeletes panelház mint időszakos fesztiválpont üzemelt. A városi esemény mint közösségépítés moderálása a csökkenő lakosságszámmal küzdő német városokban a városfejlesztési koncepciók része.

11. kép: Raypainting, Budapest, 2006. december
A Dork & Kozma alkotópáros ismert fényfestései jó példák a közterek időszakos, intenzíven vizuális átalakítására.

hatékony – illetve hatékony-e egyáltalán, de a témával foglalkozó számtalan tudományos munkának még a számbavétele is meghaladná ezen írás kereteit. Kiemelendők azonban azok a művészeti projektek, amelyek a lakosság bevonásával kísérelték meg átprogramozni, újraértelmezni a megüresedő városi területek, a kiürülő lakóépületek és közterek jelentését és lehetőségeit.⁶

Látható tehát, hogy a köztéri esemény, a nem tervezett használat a városok életében fontos

helyet foglal el a városokról kialakult képet jelentősen meghatározva. Az eseményekhez való viszony, mind társadalmi, mind adminisztratív szempontból a közterek és a közéletiség összefüggésének kérdéseit veti fel.

A KÖZTÉRI ESEMÉNY ÉS A KÖZÉLETISÉG

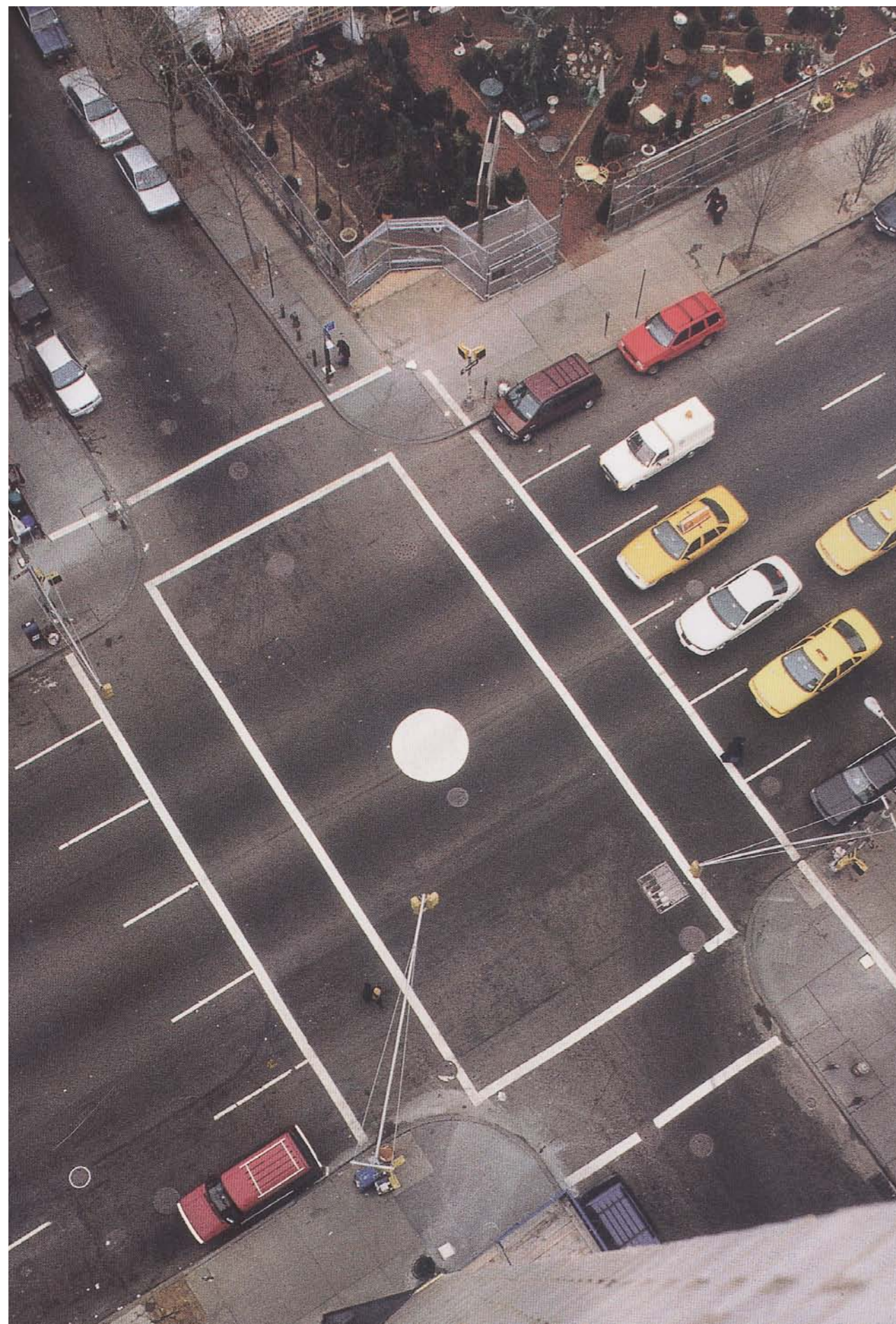
A *pont:itt:most* elnevezésű budapesti köztéri szoborpályázatot rendszerint nem támogatják szponzorok.⁷ A köztéri jelenlét e formáját

⁶ Ilyen programok például a drámaian csökkenő lakosságszámmal küzdő keletnémet Halle városában zajlottak le. Philipp Oswalt (ed.): *Schrumpfende Städte (Band 1, Internationale Untersuchung)*. Hatje Canz Verlag, 2004
⁷ index.hu, Földes András 2005. október 27.

túl provokatívnak tartó egyik multinacionális nagyvállalat nem kívánja nevét összekötni a publicitás e formájával, ugyanakkor a németországi anyacége a német képzőművészeti iskolák büszke támogatójának számít. A köztéri jelenléttel kapcsolatos habitusbeli különbségek tehát nagyok, s a köztéri jelenlét bármilyen formája a társadalomban zajló aktív és aktuális eseményekre, attitűdökre, viszonyokra utal. Az utalás különösen felerősödik a spontán, vagy időszakos köztéri események kapcsán; az utalások felerősítése pedig a különféle köztéri

művészeti tevékenységek alapvető lételeme. A köztéri jelenségek tehát a társadalomban zajló események, viszonyok, vagyis szélesebb értelemben a közélet folyamataira utalnak. A köztér a közélet elsőrendű indikátora.

De hogyan is jelennek meg a közélet különböző aspektusai a köztereken? Erre a kérdésre nehéz kimerítően válaszolni; a témával foglalkozó szakirodalom néhány gondolatát és néhány fontosabb tényezőt azonban a teljesség igénye nélkül is érdemes kiemelni.

12

12. kép: Kirsten Mosher:
Ballpark Traffic
A labdajátékok pályájához hasonló terület egy útkereszteződésben jön létre. Az alkotó itt az utcákon megszokott eszközöket (útburkolati jelek) használja, s így hoz létre egy szokatlan, nagyméretű városi grafikát.

13. kép: Stark Attila:
Street art
Budapest, Jókai u.

A köztterekkel valamilyen formában foglalkozó szakember joggal él azzal a feltételezéssel, hogy tevékenysége valamiféle távlati értelemben nagyobb befolyással van a környezetére, a város fejlődésére, az emberekre stb. Tevékenysége folyamán tulajdonképpen folyamatosan definiálnia kell, hogy mit is ért „köztér” és „köz” alatt, illetve a „köz” mely jellemzőjét, attitűdjét veszi figyelembe a köztér bármiféle alakítása (tervezése, szabályozása, időszakos átrendezése stb.) során. Emellett pedig nem kerülheti meg a közösségi-privát összefüggésrendszer sem.

Aldo Rossi szerint minél polarizáltabb a közélet-magánélet viszonya, annál egyértelműbben definiálhatók a közélet és magánélet terei.⁸ Richard Sennett kutatása során pedig arra a következtetésre jutott, hogy napjaink társadalmára egyre inkább a közélet és magánélet egyensúlyának felbomlása jellemző.

„Zavar támad a köz- és magánélet között; az emberek egyéni érzések szférájában olyan közügyeket oldanak meg, amelyeket megfelelően csak a személytelen értelmezés kódjával lehet kezelni.”⁹

Ezzel párhuzamosan a közéletiség egyre inkább személyes kérdéssé válik (pl. a választásra készülő politikus esetében fontosabb, hogy milyen kutyája van, mint az inflációval vagy a társadalombiztosítással kapcsolatos elképzelései). A közélet nem objektív és messze nem személytelen; ennek megfelelően a köztéri jelenlét sem személytelen és nem is objektív. A mai városi közteret már nem a klasszikus közéletiség szempontjából szemléljük, hanem a privát vélemények, viszonyok, a személyes érintettség

szempontjából. Személyes érintettség hiányában nagyon nehéz érdeklődést kiváltani, vélt vagy valós érintettség esetén azonban az objektív szempontok háttérbe szorulnak. A közéletiséget személyes érintettségünk alapján értékeljük, mint ahogy a közéleti szereplők személye is egyre hangsúlyosabb tényező, függetlenül az általuk képviselt álláspontról.

A köztéren zajló események, a közéletiséghez hasonlóan, szintén a személyes érintettség okán válnak fontossá. A köztterekkel kapcsolatos érintettség tekintetében vannak általános slágertémák (kutyapiszok, parkolás stb.), ám ha ezeket lebontjuk, akkor az objektív vagy absztrakt történések iránti általános érdeklődés nagyon kicsi. Egy buszvégállomás helyén megnyitandó kávézó ellen a helyi lakosság blokádot szervez, de városfejlesztési koncepciók ellen senki sem tüntet, holott az utóbbiból eredő következmények sokkal súlyosabbak lehetnek.

Feltételezhető, hogy részben a személyes érintettség kérdésében illetve a privátszféra-közféra hangsúlykülönbségében is kereshetők azok az okok, amelyek a polgárosodott, fejlett nyugat-európai társadalmak és a magyar társadalom közötti motivációs különbséget adják. Részben e különbségek magyarázhatják e társadalmak közötti aktivitási különbségeket illetve a köztéri művészeti események eltérő megítélését és befogadását.

⁸ Aldo Rossi: A város építészete. Bp. 30, 1986. p. 54
⁹ Richard Sennett: A közéleti ember bukása. Helikon, 1998. p. 15

A KÖZTÉRI ESEMÉNY, MINT KREATÍV ERŐ

Több gondolkodó hasonlítja előszeretettel a klasszikus közéletiséget a köztér objektív szférájában zajló színjátékhoz.¹⁰ Sok köztéri művészeti irányzat is köztéri szerepjátékon alapul (akció, performansz). Többnyire olyan cselekmények megvalósításáról van szó, amelyek a köztér tradicionális keretei közé beilleszthetők. Ezért az esemény-művészet az adott társadalom által meghatározott közéleti és köztéri viszonyok között értelmezhető, s nehezen exportálható. Ami például Németországban határos művészeti esemény lehet, nem feltétlenül vált ki bármiféle reakciót egy magyar város főterén és fordítva. A köztéri művészeti események tehát hangsúlyozottan a saját, aktuális környezetükben értelmezhetők.

Az alábbiakban néhány köztéri projektet mutatunk be röviden, amelyek közös jellemzője, hogy időszakosak, illetve valamilyen közéleti vagy művészeti indíttatású koncepció mentén zajlottak.¹¹

BANKSY (EGYESÜLT KIRÁLYSÁG) ÉS AZ MKKP (SZEGED) TEVÉKENYSÉGE

Az esemény-művészet ereje épp aktualitásában és gyors reakcióképességében rejlik. Ennek egyik magyarországi közismert, szervezett formája például az évenként megrendezésre kerülő plakátkiállítás, kevéssé ismert (vagy kevéssé elismert) útjai a különböző legális vagy féllegális, kreatív utcai tevékenységek, amelyeknek formája trendszerűen, néha igen gyorsan változik. Jó példa erre a brit Banksy, illetve a hazai vizeken evező Magyar Kétfarkú Kutya Pártja (MKKP), amely (valójában: aki) főleg Szeged városát látja el aktualításokra reagáló megnyilvánulásai. (www.banksy.co.uk, www.mkkp.hu)

ADD-ON (BÉCS, WALLENSTEINPLATZ, 2005. JÚNIUS-JÚLIUS)

A programot szervező építészcsapat egy nagyméretű (közel 20m magas), állványrendszerből álló köztéri objektumot épített. Céljuk az emberi privátszféra különböző tevékenységeinek köztéri tematizálása volt. A téren tulajdonképpen egy nagyméretű lakóegység jött létre, amelynek

nyilvános privátfunkciói (konyha, fürdő, játszótér, kert, nappali, hálószoba stb.) bárki számára hozzáférhetőek voltak. (www.add-on.at)

PLÁZS (PÁRIZS)

Az esemény klónja Budapestről is jól ismert. Tipikus példája annak, hogy egy jól működő program importja milyen veszélyeket rejt magában. A párizsi program nagyszabású, a város polgármestere, *Bertrand Delanoë* által támogatott rendezvény volt, míg a budapesti rendezvényről hasonló elismertség és sikeresség nem mondható el.

HOTEL-NEUSTADT (HALLE, 2003)

A nagyfokú elvándorlással küzdő, keletnémet Halle városában zajlott a fenti című kulturális fesztivál. Az elvándorlás következtében lakások ezrei maradtak üresen, lakóházak váltak tömegesen lakatlanná. A fesztivál keretében a résztvevők a városvezetéstől „kölcsonkapott” tizementes panelházban rendezték meg az egy nyáron át tartó fesztivált, amely a lakosság aktív részvételével zajlott. Az épület látogatható, bejárható, folyamatos eseménnyé vált. (www.hotel-neustadt.de)

A köztéri események kreatív ereje tehát tagadhatatlan. Kérdés, hogy az esemény, mint várospolitikai eszköz, milyen lehetőségeket tartalmaz a tervezés és a hosszú távú programalkotás szempontjából.

A VÁROSI ESEMÉNY ÉS VÁROSFELJESZTÉS

Az esemény, mint nem tervezett használat kérdése egyre gyakrabban bukkan fel a különféle városfejlesztési, tervezési módszerek kapcsán, különösen a nyugat-európai urbanisztikai vagy építészeti írásokban. A nem tervezett használat időszakos, átmeneti is lehet, vagy tartós használati változást is jelenthet. Mindkét eset jelentős tényező lehet a köztér használat, megítélése, jelentősége kapcsán. A használat nem minőség, ami a dolgokba, építményekbe, terekbe örökérvényűen programozva van, hanem sokkal inkább egy viselkedési forma a tulajdon, a használati jog, a birtoklás viszonyrendszerében. A használatot egy többé-kevésbé rugalmas

14

15

14. kép: Permanent Breakfast, Kaiserslautern, 2005
„A permanent breakfast ötlete és megvalósítása Friedemann Derschmidt médiaművész nevéhez fűződik, aki művészbárátaival együtt 1996 május 1. reggelén - annak rendje s módja szerint - először terített reggelihez a köztereken; a kezdeményezés továbbvívói szerte a világban azóta is folyamatosan ezt teszik. Azóta a városról városra terjedő mozgalom a szórakozás mellett a köztér használatának közéleti jellegű kérdésére is rávilágít” (cyberpress).

15. kép: Paris Plage
A köztér időszakos használatának városi programmá emelt példája.

magatartásnak tekinthetjük, amely során az egyének vagy a csoportok az adott térhez való viszonyukban különböző érdekeket követnek. Tervezési szempontból a használat rendszerint egyértelmű, rögzített vagy rögzíthető tényezőnek tűnik. A tervezőnek látszólag más dolga sincs, mint a használati igényeket pontosan definiálni és térbelileg megfogalmazni. Ezzel kapcsolatban a funkcionalizmus kritikája már számtalan ellenérvet fogalmazott meg. Az általános érvényű használati elvek feloldásával azonban az adott város, a társadalom, a tulajdonviszonyok, a köz-és privát viszonyainak hatása, értékelése és ismeretének jelentősége erősödik fel. Ez fokozottan igaz a városi események tekintetében, ahol az esemény (mint említettük) a legszorosabb összeköttetésben áll a város adottságaival és aktualitásaival, a társadalomra jellemző közéleti és tulajdoni viszonyokkal.

„A városi élet - mint állapot s folyamat - egyfelől a funkcionális, térbeli elhatárolások által csak nehezen fejezhető ki, másfelől a privát tulajdonviszonyokkal csak korlátozottan kompatibilis. (...) Mialatt a területfejlesztés konvencionális, magántulajdonon alapuló piaci kategóriákat jelöl ki (lakó, irodai, ipari stb. terület), egyre nagyobb elmentmondás alakulhat ki a piaci viszonyok és az »urbánus ökonomia« (Urbane Ökonomie) igényei között.”¹²

Az urbánus ökonomia fogalma alatt az idézett szakirodalom a városi események, használatok és aktivitások összességét érti, szemben a kizárólag a tulajdonra és a piaci viszonyokra korlátozódó megközelítéssel. A tulajdonviszonyokon alapuló fejlesztési koncepció eleve korlátozhatja

a városi élet különböző megjelenési formáit. Az ilyen koncepciókba nagyon nehezen illeszthetők be azok a használati viszonyok és események, amelyek piaci szempontból jelentéktelenek, ám a városról kialakult kép, közérzet, vélemény szempontjából fontosak lehetnek.

A kommunális adminisztráció általános kivonulása a várossal kapcsolatos felelősség mögött csak fokozza a magánszféra vs. közösségi fejlesztés elmentmondásait. A közösségi fejlesztés fogalma is inkább idézőjelesen érthető akkor, amikor a tervezés egyfajta érdekérvényesítő szervvé válik a legnagyobb ilyen potenciállal rendelkező érdekelt kezében. Ezt például jól szemlélteti az a tény, hogy Budapesten átfogó köztérfejlesztési programokat az elmúlt 20 évben nem sikerült beindítani (Belváros, lakótelepek, elővárosi központok stb.), miközben a városban nagy volumenű privát építési tevékenység zajlott. A fejlesztés a piaci érdekérvényesítés nyomvonalát követte.

A városi esemény, mint jelenség a piaci szegmensek határmezsgyéin mozog. Az események városformáló jelentőségét és marketingértékét a várospolitikai is felismerte, s számtalan címkét akasztva rá divatos jelenséggé tette („kreatív város” „kreatív ipar”). Az esemény nagyon nehezen tervezhető, jellegénél fogva keresi az olyan megjelenési formákat, ahol kevéssé definiált térbeli adottságokkal találkozhat. Nehéz eldönteni, hogy például a budapesti romkocsmajelenség vajon múlt divat, avagy tartalmaz városfejlesztési szempontból megfontolható lehetőséget. A városi események kapcsán különösen használható az a gondolkodásmód, amely a területegységek,

¹² F. Haydn, R. Temmel: *Temporäre Räume. Konzepte für Stadtplanung*. Birkhäuser, 2006. p. 30

térkonceptiók, használati felületek adminisztratív rögzítése helyett a szervezést és a modellezést tekinteti hatásos városfejlesztési módnak. Ha a városi eseményeket, a köztéri jelenségeket, az időszakos használatot s a participációt a városi élet szerves és szükséges részének tekintjük, akkor ez a megközelítés különösen fontos és előremutató lehet.

KÖVETKEZTETÉSEK

Szembeötlő, hogy a városi események, ezen belül a köztéri művészeti tevékenységek tartalma és fogadtatása a különböző társadalmi környezetben mennyire eltérő. E tanulmány szerzőjének volt alkalma személyesen figyelemmel kísérni több magyar- illetve németországi kísérleti művészeti projektet (főleg Budapesten, Nürnbergben, Münchenben és Hildesheimben). Az események, elképzelések, ötletek lehetőségei és fogadtatása a két ország viszonylatában jelentősen eltér. A német köztereken zajló esemény általában aktív fogadtatásra talál (sőt, többnyire a várospolitikai eszmei és anyagi támogatásával zajlik), míg a magyar köztéri „ingerküszöb” magasabb. Ezzel párhuzamos tapasztalat az, hogy a német köztereken zajló művészeti tevékenység mozgásteret, lehetőségei nagyobbak; a magyar köztéri művészeti esemény gyakran légtérben mozog. Megkockáztatható az a kijelentés, hogy mindez a közéletiség minőségi különbségeiből fakad. A köztér tekinthető akár egy olyan történelmi helyszínnek is, ami azért jött létre, hogy a különböző emberek közötti interakciót biztosítsa. Ezáltal képes a közéletiséget formálni, mintegy „megtanítva” a városlakókat arra, hogyan is éljenek, viselkedjenek a városi közegben. Úgy tűnik, hogy a fejlett (polgárosodott) városokban ez a tanulási folyamat véget ért, a köztér többnyire jól definiált városi helyszínnek. A városi helyszín meghatározottsága alatt a tulajdonviszonyok egyértelműségét, a szabályozottságot, illetve a köz-privát szétválasztását érthetjük.¹³ Úgy tűnik, míg a német köztér e szempontok szerint jól definiáltak, a magyar köztér ilyen meghatározottsága még nem teljes vagy hatalmi szempontból egyoldalú. Egy képlekeny helyzettel van dolgunk,

ahol erős meghatározási folyamatok zajlanak, többnyire adminisztratív várospolitikai eszközökkel. Nem lehet azonban nem észrevenni, hogy a tisztán adminisztratív, felülről jövő kezdeményezések egyre nagyobb feszültségeket szülnek (parkolási rendszer, közterületfoglalás, fakivágás, „a fejünk felett terveznek” stb). Erős civil társadalom kifejlődése nélkül nincs fejlett polgárosodás és közéletiség (ezt már Soros György óta is tudjuk), ám a civil törekvések mind nagyobb jogos igényekkel lépnek fel a köztérrel szemben, ahogyan az adminisztratív várospolitikai eszközökkel szemben. Magyarországon a köztér újrameghatározása a rendszerváltás óta zajlik, párhuzamosan a közéletiség újraalakításával. Minderről a váropolitikának is tudomást kellene vennie. E folyamatok aktív kezelésére a felelősséget nem vállaló, a piaci viszonyoknak végtelenül alárendelt, kizárólag szabályozókkal operáló, elméleti koncepciókat gyártó, ám végrehajtásra képtelen várospolitikai gondolkodásmód már nem alkalmas.

A téma egyelőre nem teljes mélységében kutatott, annak ellenére, hogy a különféle köztéri művészeti kísérletek eredményei érzékenyen mutatják egy közösség és a köztér viszonyát, a köztérről való gondolkodás minőségét. Ez a gondolkodás pedig a városfejlesztési kérdésekhez való viszonyban vagy részvételi szándékban is tükröződik. E művészeti kísérletek eredményei tehát egyáltalán nem állnak távol a helyi szintű kezdeményezések várospolitikai lehetőségeitől, vagy a tervezésben való aktív részvétel kérdéskörétől. A „városi élet”, a legszélesebb értelemben vett városi események modellezése a jövőben a váropolitika egyre jelentősebb eszköze lehet.

13 Érdemes megfigyelni, ahogyan a magyarországi közterületkutatások küzdenek a köztér meghatározásának problémájával. Erre egy érdekes példa a *Studo Metropolitana* 2004-es kutatási anyagában található, ahol a résztvevő interjúalanyoktól kértek meg arra, határozzák meg, mit is jelent számukra a köztér. Ebből jól látható, hogy a közterekhez való viszony egyik legnagyobb problémája a tulajdonlás kérdése. Kétféle köztér, vagyis ki mit tehet meg ott? Ez akár egy az egyben megfigyelhető napjaink magyar közéleti problémakörének is: kié a közélet s ki mit tehet meg ott? (Közterületek használata és megítélése Budapesten. Közvélemény-kutatási jelentés. *Studio Metropolitana*, 2004. p. 15)

Summary

Urban Event,
An Administrative and Public Issue
Referring to Public Art Intentions

THINKING about public spaces gets a wide range of professional and non-professional interest. The public space can be considered many ways such as cutting-edge issue, social phenomenon, administrative question, self-expression possibility, property or political problem. The „event” as urban phenomenon has even more important place in administrative and architectural dialogues about city today. Events are even more considerable in global competition between cities. Besides commercial events (show, trade fairs, etc) public art also could be have new possibilities in urban politics. Contemporary public art uses its assets mostly to react swiftly and tries to have an interactive influence on public spaces. Therefore it uses „flexible” spectacular tools (like performance, action, demonstration, temporal installations, illegal actions, etc) rather than create sculptures like a decoration of public space. It is necessary to realize how important the swift reaction is in this case, which shows, how the public artwork (or artist) can work with the social environment together. However, there is a significant difference between public art possibilities in various social environment. The difference of reaction is given by the difference of public life. The public space can be seen as an indicator of public life. In this meaning, the results of public art experiments can give a valuable contribution to urban politics, especially in the field of local initiatives or participative design.

Professionals working on public spaces always have to define and re-define its approach to meaning of „public”. Therefore, thinking about public spaces means even thinking about public-private relations as well. Researcher (eg. Richard Sennett et al) drew a conclusion in various studies that the public-private relation has lost balance in our age. The private field is even more important, and parallel to that, the control and contribution to public life has been lost. This social phenomenon is an important aspect to understand how urban events (especially public art events) work in different social environment.

In sight of design the function of a public spaces seems quasi to be fixed. But, the function is not a way of quality, which is embodied in things, buildings or spaces for ever, it is much more a way of behavior in relation of property, right of use and possession. The urban life, (as status and process) shapes itself difficultly through functional limitations, and on the other hand, it has limited compatibility to private properties. Urban development based on only private properties can limit the urban (public) life. The generally turnout of urban administration out of urban responsibilities boosts the conflict between private sphere and public development needs. For instance in Budapest, it is not succeeded to start overall public space renewal programmes in the last 20 years, despite the huge private construction volume. The urban development strategy has been moved mostly by private interests.

In Hungary, the re-definition of public spaces has been going on since the political system change. This process should be researched more, actually through the results of public art experiences as well. Public art can indicate sensibly the relations between community and public space. The moderating of public life and urban events can be even more an important tool for urban development politics.

Irodalom

Becker, Jochen (ed): Bignes, Kritik der unternehmerischen Stadt. B-Books, 2001.

Bittner, Regina (ed): Die Stadt als Event. Zur Konstruktion urbaner Erlebnisräume, Campus, 2001.

Eccles, Tom (ed): PLOP, Recent Projects of the Public Art Fund, Merrell Publishers Ltd. New York, London, 2004.

F. Haydn, R. Temmel: Temporäre Räume. Konzepte für Stadtnutzung. Birkhäuser, 2006.

Gaebe, Wolf: Urbane Räume. UTB, 2001.

Häußermann-Siebel (ed): Festivalisierung der Stadtpolitik, Stadtentwicklung durch große Projekte, VS Verlag für Sozialwissenschaften, 1993.

Oswalt, Philipp (ed.): Schrumpfende Städte. Hatje Canz Verlag, 2004.

Rossi, Aldo: A város építészete. B28-30, 1986

Sennett, Richard: A közéleti ember bukása. Helikon, 1998.

Urban Catalyst projekt
(www.urbancatalyst.de)

Közterületek használata és megítélése Budapesten. Közvélemény-kutatási jelentés. *Studio Metropolitana*, 2004.